

Grindsted omkring 1950 - Gårde, huse, forretninger og mennesker

Poul Dahl,
Grindsted

I begyndelsen af 1950'erne var Grindsteds status som landsby absolut berettiget. Der var endnu ikke tænkt på parcel- og rækkehuskvarterer. Husene lå spredt langs den gennemgående vej, men dog med en vis bymæssig bebyggelse fra mejeriet og videre ad Uggerhalnevej mod sydøst. Gårde og bagvedliggende marker var endnu markante i bybilledet. Det betød dog ikke, at der var mangel på forretninger.

Arne Skindbjerg, en af byens ældre borgere, fortæller i denne historie til HammerNyt.dk om byens ejendomme, forretninger og indehavere, dér tilbage i begyndelsen af 1950'erne.

Inden vi sammen med Arne Skindbjerg, begiver os ud på en tur gennem Grindsted, som den så ud omkring 1950, kan det være på sin plads kort at se på, hvordan samfundet på landet så ud på den tid.

Vi er i en periode, der endnu var præget af den tyske besættelse og følgerne af 2. Verdenskrig, Der var stadig smørmærker og benzinrationering, og der blev endnu fyret med tørv i komfurer og kakkelovne. Oliefyur var der ikke mange af; det var en luksus, som først for alvor slog igennem med det nybyggeri, der fra 1960'erne, i stor udstrækning omkalfatrede det dansk byrum.

Vandposten på gårdspladsen var jo nok efterhånden ved at blive erstattet af vandhaner, dog stort set kun med koldt vand.

Elpærerne sad som hovedregel i loftet, et i hvert rum, 15 og 20 Watt var temmelig normal.

Toilettet var nok ofte et dass i et udhus, omend klosetter var på vej ind i husene.

Der var ikke mange biler, heller ikke lastbiler, dem der var, var små. Arne fortæller, at hans fars to lastbiler var Fordbiler med fast lad, der hver kunne laste ca. 3,5 tons. Ikke meget set i forhold til sammenlignelige biler i nutiden, hvor lasteevnen vel er 4 – 5 gange højere. Til gengæld skulle chaufføren dengang både læsse og losse med håndkraft!

Var man endelig motoriseret, var motorcykel foretrukket. Forholdsvis billig i anskaffelse og drift. Den kørte også dengang langt på en liter benzin.

Man havde dog i al almindelighed ikke behov for nutidens transportmidler, for de allerfleste boede tæt på arbejdspladsen. Og i et samfund som Grindsted, var den stort set enten i landbruget eller i serviceerhverv, der betjente landbruget.

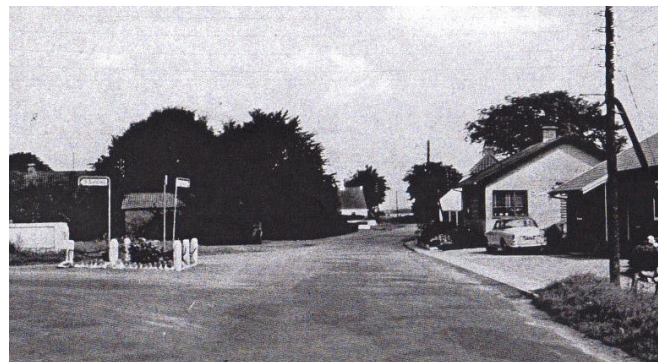
Det var stadig landbruget, der satte sit præg på byen og dens liv. Dels var der adskillige landbrugs-ejendomme i byen, dels var der i byens opland både gårde og husmandssteder. Og her var der karle og piger, som kom til forretningerne for at handle.

I fritiden kunne de spille håndbold på banerne bag ved skolen, hvor nu Værestedet er og gå til møde i Missionshuset (i dag Ungdomshus). Ville de i biografen for at se en Morten Koch-film, der jo så decideret handlede om livet på landet, kunne den ses på kroen i Vodskov, hvor et omrejsende filmselskab viste film.

Havde de mod på en svingom, kunne de søndag eftermiddag i sommerperioden gå op til Traktørstedet på bakken oven for Minervavej. Her kunne de få serveret kaffe og kage og danse til "De Røde Veste".

De kunne dog også tage til bal lørdag aften på kroen i Langholt.

Men, lad os sammen med Arne Skindbjerg tage på en tænkt tur gennem Grindsted anno 1950 for at høre og se, hvordan der så ud i landsbyen, hvilke ejendomme og forretninger, der var på dette tidspunkt.

Espelunden set mod nord: Til venstre krydset mod Sulsted. På samme side anes Møllergaard, Andelsfrysehuset og Grindstedgaard. Foto fra 1960'erne, udlånt af A. Skindbjerg.

Lad turen starte nord for landsbyen. Kom man ad Espelunden ind til Grindsted blev blikket mødt af Hammer Bakker og skoven, som også dengang rejste sig som et kæmpe "bagtæppe" for landsbyen, der lå lunt i dens kant. Sænkede man blikket mødte øjet fire gårde og et hus. På højre side først Nørgaard (nr. 7), som Marius Ravn ejede. På nabogrunden lå Missionshuset (nr. 5), her havde Indre Mission siden 1898 udført sin missionsvirksomhed og mange børn gået i søndagsskole.

Lidt længere fremme ad Espelunden lå Grindstedgaard (nr. 3), som gårdejer Marius Ravn drev for Niels Christian Nielsen. Umiddelbart herefter kom Møllergaard (nr. 1), som dengang var i Lars Larsens besiddelse. På et mindre jordstykke mellem Grindstedgaard og Møllergaard, lå et nyopført andelsfrysehus.

På venstre side lidt tilbagetrukket fra vejen lå Østergaard (nu Kornelparken nr. 7), som Østergaards enke drev. Over for Grindstedgaard lå to huse (nr. 8b og 6).

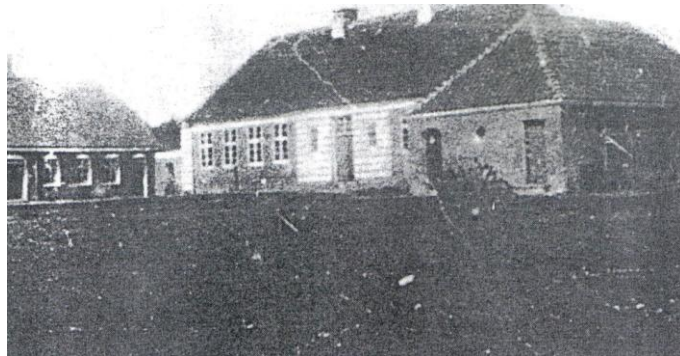
I krydset Espelunden, Hammervej og Uggerhalnevej lå Adolf og Thea Kochs gård, Søndergaard. Det var på Søndergaards marker, at hal og stadion blev etableret i slutningen af 1970'erne. Over for Søndergaard lå landsbyens gadekær, der dog ikke længere havde fordums betydning som vandingssted for heste og kreaturer.

Krydset ved Espelunden, Hammevej og Uggerhalnevej med Søndergaard, dengang hvidkalket. Foto udlånt af A. Skindbjerg er fra begyndelsen af 1960'erne, da var Espelunden nr. 10 blevet bygget (1960) som aftægtsbolig for Berg Risager fra Siverholm. Et skilt med navnet Risager prydede i mange år husets sydgavl, fortæller Arne. I baggrunden mejeriet.

Hermed var man fremme ved det, der kunne kaldes byens centrum. På højre side af Uggerhalnevej lå Grindsted Skole med førstelærer Damgren og frk. Pedersen, fra 1952 navnkundige Cecilie Nielsen. Skolen bestod i

begyndelsen af 1950'erne af tre bygninger. Bygningen, der i dag indeholder lærerværelse og pædagogisk service-center, er oprindelig fra 1868. I 1919 blev den nuværende sløjdbygning opført. Toiletbygning og depotrum er fra 1910??

Ældre foto af Grindsted skole, udlån A. Skindbjerg

Umiddelbart efter skolen, på hjørnet af Gennem Bakkerne og Uggerhalnevej lå byens nu nedrevne telefoncentral, her havde fru Hansen styr på ledninger og samtaler.

Skrået overfor i nr. 5 var byens cykelhandler, mekaniker, bødker, apoteker (udsalg), Martin Pedersen. I kælderlokalerne havde han værksted. Under krigen lavede Martin smørdritler (halvfabrikata) til mejeriet, som eksporterede smør ud ad landet, fortæller Arne.

Over for skolen lå byens absolut største virksomhed, Fællesmejeriet, etableret i 1935 af mejeriejer Carl Hjort fra Sulsted sammen med initiativrige lokale landmænd, bl.a. Christian Berg Risager fra Siverholm. Her i begyndelsen af 1950'erne var det fortsat mejeribestyrer Knud Knudsen (1935 - 1963), der stod i spidsen for foretagendet.

Foto fra 1960'erne: Fr. Frederiksen's købmands- & foderstofforretning, over for ses centralen. I baggrunden smedien og husene på Smedevej. Foto udlånt af A. Skindbjerg.

Umiddelbart efter mejeriet, skråt over for Gennem Bakkerne gik Karolinevej ned til "Storgaardsminde", hvor nu Morten Sudergaards Autoservice ligger. Ifølge overleveringen er "Storgaardsminde" bygget i 1902 som aftægtsbolig for ejeren af Siverholm. På vejen lå yderligere to huse samt Frederik Frederiksens Købmands- og foderstof-forretning. Den ene af byens tre købmandsforretninger!

Fortsatte man mod sydøst ad Uggerhalnevej kom man lidt inde i svinget på venstre side til Cementstøber Anders Christensens hus (nr. 11). Fra 1952 drev han cementstøberi i underetagen og havde beboelsen oven på. Virksomheden blev senere overtaget af "Støberen", der kom til at levere materiale og bygge mange huse i Grindsted.

I nr. 13 var der Brødudsalg og taxiforretning, senere kom der frisørsalon til. På den anden side af vejen lå byens Smedje. I bygninger fra 1922 regerede smedemester Jens Jensen sammen med sønnen Albert, der overtog forretningen i midten af 1950'erne.

Smedjen med vognhjul i forgrunden. I baggrunden ses Skindbjergs lastbil med tørv, der læsses ind på loftet.

Arne stod selv i lære hos Albert fra 1954 til 1958. Det var en af byens travle forretninger, her kom bønderne med deres heste til skoning og maskiner til reparation. Omdrejningspunktet var esse, blæsebælg, ambolt, forhammer og de mange specialværktøjer, der blev brugt til at forme den opvarmede jern med.

I nabohuset (nr. 14) boede Murer Tinus Jensen; senere overtog Tinus' datter, konstruktør Gunhild Vesterby, huset; hun har tegnet mange af husene i Grindsted, fortæller Arne.

Arne foran sit værksted. På væggen hænger den svendeprøve, som han lavede i smedjen i 1958. Foto Poul Dahl.

På den anden side af vejen i nr. 15 lå Jens Nørsgaards ejendom, bygget i 1898. Den havde en del af sine marker på den anden side af vejen op mod skoven. Det var Jens Nørsgaard, der, mod en kasse øl, sidenhen fik sit navn udødeliggjort ved at give navn til en af byens gader: Jens Nørsgårds Vej. I dag bor hans datter Astrid i stuehuset.

I nr. 17 var byens anden købmanshandel, Carl Jensens Kolonial- og Foderstofforretning. Købmand Jensen havde også en benzinstander med Esso-benzin ved forretningen. Bygningerne blev revet ned og en ny forretning bygget i 1965.

Eldre foto af købmanshandelen Uggerhalnevej 17. Foto udlånt af A. Skindbjerg.

Naboejendommen, nr. 19, der er fra 1897, var endnu en af byens landbrugsejendomme. Ejendommens markvej, i dag Svanelundsvej, fortsatte op til et gartneri og "Østergaard" og herfra videre ad en smal markvej ud til Stokbrohedevej nordøst for Grindsted. Gartneriet blev nedlagt i forbindelse med, at Korneparken blev udstykket; det lå omtrent, hvor

parcelhusene på Kornelparken nr. 10 - 12 i dag ligger.

På den anden side af indkørslen til Svanelundsvej i nr. 21, byggede Svend Djernis fra Kjellingbro i 1943 hus. Arne fortæller med et glimt i øjet, at han med sin lille trillebør og skovl hjalp til med at bygge huset!

Lige over for Svanelundsvej lå også dengang Smedevej. Vejen var anlagt i slutningen af 1940'erne med to huse på en mark ejet af Otto Sørensen. Det er usikkert, hvornår vejen kom til at hedde Smedevej. Den lokale myte siger, at baggrunden var, at smedemester Jens Jensen byggede hus på vejen.

To nybyggede huse på Smedevej set fra nord; i baggrunden "Tømmerhans" og Henry Skindbjergs huse. På den modsatte side af Uggerhalnevej skimtes Otto Sørensens ejendom, hvor nu Sognegården ligger. Foto udlånt af A. Skindbjerg.

Fortsatte man mod syd ad Uggerhalnevej lå på venstre side på nr. 23 Otto Sørensens landbrug. Ejendommen blev i begyndelsen af 1980'erne revet ned for at give plads for Sognegården.

Uggerhalnevej 28 husede endnu en af de talrige landbrugsejendomme.

På modsatte side af vejen lå fire hvidkalkede huse, bygget i slutningen af 1920'erne og begyndelsen af 1930'erne med hver sin forretning. I nr. 18-20 drev Hans Pedersen sin Tømmer- & Snedkerforretning. Huset er i dag under renovering af Morten Skjollander; flot!

Fra nr. 22 havde Henry og Ella Skindbjerg siden 1942 drevet Grindsteds Vognmandsforretning. I nr. 24 var Matildes Hjemmebageri. I nabohuset (nr. 30), lå dels Petrea Sørensens forretning for Manufaktur, Stoffer og Tråd dels Hans Sørensens Slagterforretning, i daglig tale "Slagtergården".

Vi slap venstre side af Uggerhalnevej ved Otto Sørensens ejendom. Naboen i nr. 29 var også en landbrugsejendom. Arne mener, at der muligvis i

ældre tid har været smedje i en del af ejendommen.

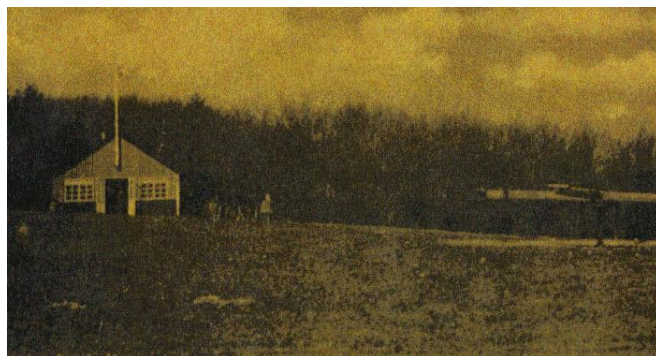
Murer Ernst Jensen, byggede i 1939 nr. 31. Et flot rødstens "muremesterhus", med "høj kælder"; huset fremstår i dag efter en renovering stadig som et stateligt muremesterhus. Ernst Jensen var endnu en af byens dygtige murere. Christian Frederiksen drev byens tredje Købmandshandel i nr. 33.

Købmand Chr. Frederiksen i butikken på Uggerhalnevej 33. Foto udlånt af A. Skindbjerg.

Købmandsforretningen lukkede omkring 1967 og Egon Hemmingsen overtog og drev herfra elforretning. I 1972 videreførte Bendt og Rita Grønborg forretningen som Grønborgs El. Frederiksen var også "værtshusholder" på Traktørstedet. Stedet byggede han omkring 1930 og drev det frem til 1946.

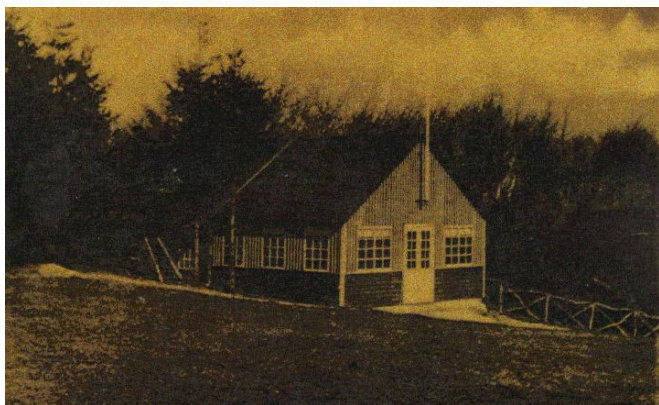
Der var plads til ca. 70 gæster; uden for var der dansestrade med musiktribune samt legeredskaber til børnene.

Traktørstedet hvor Chr. Frederiksen søndag eftermiddag i sommerperioden sørgede for dansant, kaffe og brød + en pilsner til de tørstige. Foto udlånt af A. Skindbjerg.

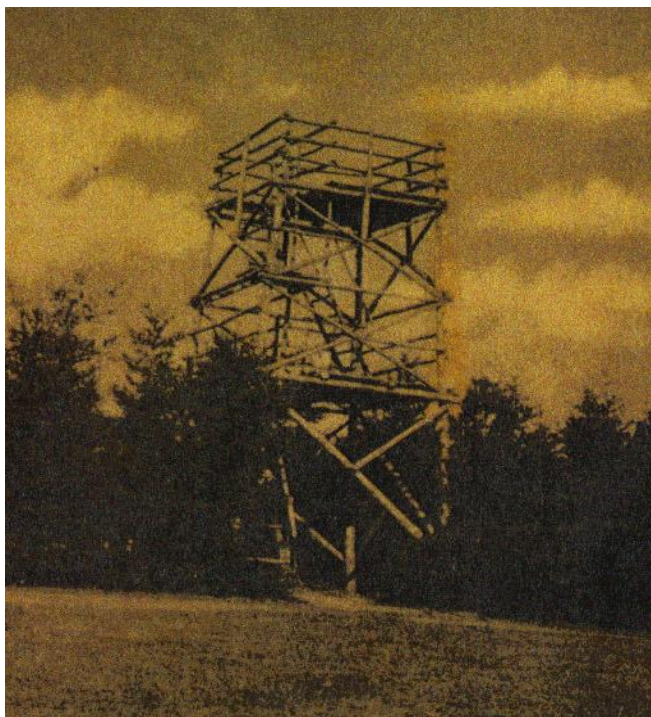
Traktørstedet lå oven for Minervavej i skovkanten oppe på bakken. Længe inden markvejen, der førte derop havde fået sit navn. På traktørstedet, der var uden strøm, blev serveret kaffe, te og kringle søndag eftermiddag, når der var dans.

På trods af manglende spiritusbevilling, sørgede Chr. Frederiksen for, at der kunne købes etiketteløse øl, så kunne alkoholprocenten ikke afsløres! Baggrunden var, at øllene, for at kunne holdes kolde, blev opbevaret i en stor balje med koldt vand, det løsnede etiketterne!

Traktørstedet på bakken for enden af Minervavej. Foto udlånt af A. Skindbjerg.

Tæt på traktørstedet lå et udsigtstårn, fra hvis top man efter sigende kunne se 22 kirketårne!

Udkigstårn ved traktørstedet. Foto A. Skindbjerg

Landsbyens sydøstlige udkant var nu i sigte. Der var dog endnu en forretning, nemlig Chr. Frederiksens nabo, "Radioanton", der fra nr. 35, et gulpudset hus, drev en mindre radioforretning. Her kunne man købe nye og brugte radioer og få sin gamle repareret.

Hermed var det også ved at være slut med huse og forretninger. Der var dog endnu to ejendomme og to huse.

I nr. 37 lå Søren Christensens ejendom, som havde marker, hvor nu Skovskadevej og Havesangervej ligger. Søren Christensens ejendom blev fjernet i 2003, på grunden blev der i 2004 bygget rækkehuse.

Husene på nr. 39 og nr. 40 eksisterede også dengang.

Det sluttede, som det begyndte med en landbrugsejendom. Juul Christiansens landbrug lå, hvor Kjeld og Inga Bislev omkring 1970 startede Grindsted Auto med autoværksted, servicestation og salg af olie- benzin- og dieselprodukter fra Uno X.

Man var nu ude af Grindsted. På vejen mod Uggerhalne lå endnu nogle landbrugsejendomme, men det er en helt anden historie; den må vente til en anden gang!

Grindsted anno 1950 var, som Arne Skindbjerg har fortalt, en landsby med få indbyggere, men adskillige forretninger og landbrugsejendomme. Grindsted anno 2012 ser unægtelig anderledes ud. Betydeligt flere indbyggere, men til gengæld langt færre forretninger og landbrugsejendomme. De forsvandt undervejs!

Landbrugene er stort set alle nedlagt, jorden udstykket og byboere flyttet ind. Og antallet af forretninger er blevet reduceret ganske gevaldigt. Det er dog en udvikling, som Grindsted må dele med mange andre små byer i Danmark.

Grindsted er imidlertid, sammenlignet med mange andre landsbyer og småbyer, i den lykkelige situation, at den næppe bliver afviklet. Byen ligger tæt på storbyen med gode trafikforhold. Har en utrolig smuk beliggenhed klos op ad Hammer Bakker. Har idrætshal, skole og andre attraktive børneinstitutioner. Dem skal der passes godt på. Derfor er det vigtigt, at der sker en vis udvikling af indbyggertallet gennem udstykning af byggegrunde i både Grindsted og Uggerhalne. Det er en ganske anden sag, som hører nutid og fremtid til!